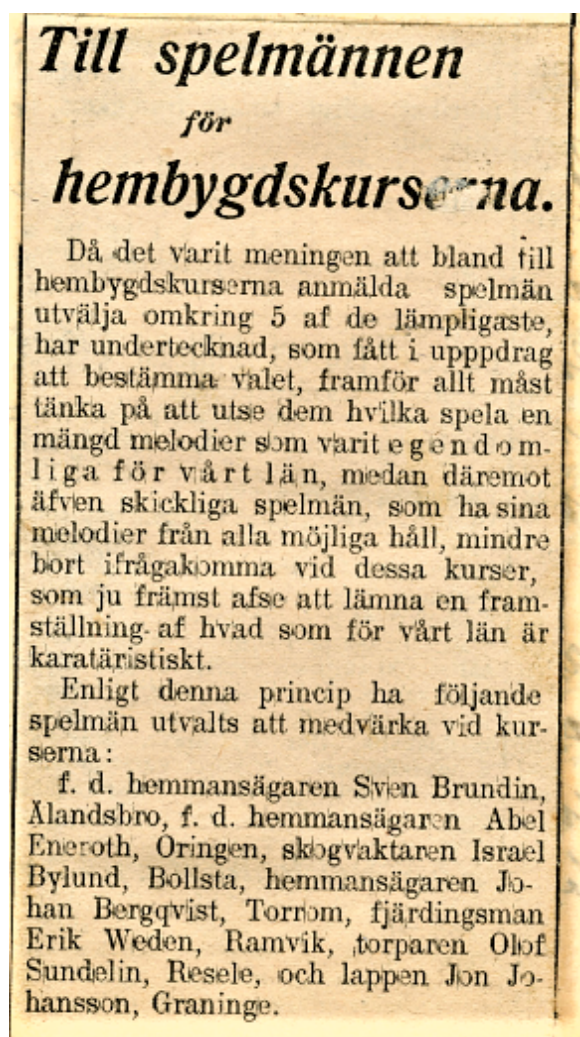

1907-1922: De första åren (I/III)

Startskottet för den kommande folkmusikrörelsen i Ångermanland kom sommaren 1907 på initiativ av Theodor Hellman, grundare av de Norrländska Studenternas Folkbildningsförening och framtida museiintendent. Föreningen ämnade hålla en rad hembygdskurser i Härnösand, och i samband med kurserna hade på Hellmans förslag grundats ett antal kommittéer som sörjde för olika aktiviteter och underhållningar. I kommittén för sångarfesten ingick den nyinflyttade tidningsjournalisten Karl Petter Leffler, K. P. Leffler kallad.

Leffler fick uppdraget att arrangera det första formella spelmansuppträdandet vi känner till, vilket skedde den 22:a juni i Härnösand.

Sedan Anders Zorn höll den första spelmanstävlingen i Gesundaberget 1906 blev fenomenet något av en folksport. Under de kommande åren organiserades spelmanstävlingar överallt i Sverige. I Ångermanland var K. P. Leffler en nyckelperson som stod bakom de flesta spelmanstävlingarna som kom till stånd i landskapet under 1910-talet. Som ordförande för folkmusikavdelningen av Föreningen för Norrländsk Hembygdsforskning för han även runt och tecknade ned låtar efter spelmän, men lönen var ringa och arbetstimmarna dåliga; oftast hade han bara tid med insamlingsresor under semestern.

Sent på hösten 1922 avled Leffler efter en lång tids sjukdom. Endast ett mindre häfte utav hans flera hundra insamlade melodier hade givits ut. I och med Lefflers död avstannade den organiserade folkmusikverksamheten, och uppteckningarna blev liggandes otryckta i arkiv i flera årtionden framöver.

1935-1950: ÅSF blir till (II/III)

Den stora folkmusikinsamlingen hade stannat av, men inte folkmusiken. Spelmännen fortsatte spela, fast allt mer sällan till bröllop och dans. En viss uppgång började skymta igen på 30-talet. 1934 anordnades en spelmansstämma i Örnsköldsvik och 1935 på Murberget i Härnösand. I Säbrå bildades ett folkdanslag som attraherade en blygsam skara yngre spelmän. Bland dessa fanns Eric Rönnlund, sonen till spelmanen Valfrid Rönnlund som på sin tid hade varit med på Lefflers spelmanstävlingar, och skraddaren Oswald Wallin, som framför alla kom att bli den stora pionjären bakom ÅSF.

1935 begav sig folkdanslaget till Ramsele, där de två sydångermanländska spelmännen kom i kontakt med bröderna Albin och Johannes Sundelin ifrån Resele. Kanske väcktes redan här en tanke inom Oswald att bilda en förening som kunde samla spelmännen i hela landskapet, men 1939 bröt andra världskriget ut och planerna på ett spelmansförbund fick läggas på is.

En söndag efter kriget kom Oswald Wallin med älvbåt från Härnösand upp till Rö, där fader och son Rönnlund bodde. Eric hade lagt ned fiolspelandet till förmån för idrotten, men övertalades av Oswald att börja igen. 1947 samlade Oswald ihop ett par spelmän och anmälde medlemskap i Stockholms spelmansgille. Detta lite märkliga arrangemang bottnade i att emedan Stockholm ansågs sakna "provinsiella egenheter", så antog det istället en rikstäckande karaktär. Från och med dess existerade en slags inofficiell spelmansverksamhet i Härnösand som halvt om halvt fungerade som en filial av Stockholms spelmansgille.

1950 ansågs tiden inne för att äntligen göra slag i saken. Musikdirigenten Karl Lidén sammankallade "alla Ångermanlands spelmän" till en spelmansstämma i Härnösand.

Den tionde juni samlades man på Sälstensgården. Föreningen Ångermanlands Spelmansförbund bildades. De närvarande vid mötet var:

Karl Lidén Härnösand, Verner Lidbom Ullånger, Elof Bergqvist Ramsele, Arne Isaksson Resele, Johannes Sundelin Sollefteå, Oswald Wallin Härnösand, Arne Andersson Vass Säbrå, J. B. Åsbrink Torp, Herbert Blomkvist Härnösand, J Törnlund Häggdånger, John Häggdahl Häggdånger, Hjalmar Ålander Häggdånger, Emil Nilsson Härnösand, Erik Andersson Ytterlännäs, K. Nordin Stigsjö, [ett namn oläsligt i protokollet], "med flera personer vilka inte medlemskap anteckna."

Här fanns även den äldre spelmansgenerationen representerad. Verner Lidbom och Emil Nilsson tillhörde de som hade varit med redan då Leffler levde, och Hjalmar Ålander var bror till Herman Ålander, som hade varit Ångermanlands representant för riksspelmansstämman på Skansen 1910.

Verner Lidbom, Ann-Marie Stjernberg och Emil Nilsson i Adalsbyn, Sollefteå 1952

1950-: Spelmansförbundets verksamhet (III/III)

Det var visserligen ett stort område som ÅSF lyckades täcka in - ända från Häggdånger vid Ångermanlands södra kust till Ramsele i det nordvästra inlandet längs Faxälvens dalgång. Men det var glest mellan spelmännen, och bygderna nolaskogs saknades helt! Huvudtyngden föll på Resele och spelmännen kring Härnösand, som var de första att bilda underavdelningar. Resele med Sundelinarna bildade Resele spelmanslag medan Oswald Wallin med fler bildade Härnösands spelmansgille - ett namn med anspelning på deras tidigare förhistoria.

Åren under 1950-talet präglades av livligt turnerande och radioinspelningar. Det Rönnlundska hemmanet i Rö, som en gång varit mötesplats för de gamla tävlingsspelmännen från sekelskiftet - Valfrid Rönnlund, Konrad Berglund med fler - blev nu återigen en folkmusikens högborg där spelmän kunde mötas. Med tiden växte medlemskapet och fler spelmanslag bildades. Ramsele, Frånö, Östbygdens, Träskö, Nolaskogs med fler.

1972 gav ÅSF häftet "50 spelmanslåtar från Ångermanland. Det bestod av material som medlemmarna sammanställt genom åren. En del tillhörde spelmännens nedärvda repertoar medan en del låtar var nykomponerade. Merparten var dock upptecknad av Arne Isaksson i Resele, som med sin bandspelare hade farit runt i Ångermanland på 60-talet och spelat in de kvarvarande äldre spelmännen. Låtarna var försedda med kontrapunktiska harmonistämmor som var tidens mode. Det hettes då att de var "bearbetade". Idealet för de tidiga spelmanslagen på den tiden var närmast att söka i kammarorkestrar.

Häftet fick positiv respons och 1977 upprepades succén. Vid det laget hade spelmanslagen i Nolaskogs kommit igång ordentligt, vilket avspeglades i låtmaterialet. Roland Sundelin, Otto Ståhl och Gustaf Landin stod för de flesta av uppteckningarna och arrangeringarna.

Att Lefflers notpapper fanns liggandes i arkiv var man varse om, och försök gjordes för att tillgängliggöra denna samling. I ett omfattande samarbete med Läns museet Murberget (nu mer Läns museet Västernorrland), Rikskonserter, Ungdomsringen och Härnösands folkhögskola anordnades en stämma på Murbergets friluftsmuseum den 7-8:e juni 1980. Till stämman hade låtkommittén i ÅSF fått ta del av Lefflers material, för att sammanställa vad man ansåg vara ett lämpligt "smakprov" på vad som fanns i gömmorna.

Det tredje häftet fick namn "40 spelmanslåtar från Ångermanland del III". Här fanns ett och annat ur Lefflers noter, tillsammans med många nykomponerade alster. Efter färgen på omslaget fick häftena kallade i turordning - "Gröna", "Blåa" och "Röda".

Utanför ÅSFs verksamhet bör nämnas en av de viktigaste banbrytarna för ångermanländsk folkmusik. 1984 togs beslutet av Läns museet Murberget att i samarbete med Svenskt Visarkiv sammanställa och publicera den Lefflerska notsamlingen, vilket skedde i två delar med en tillhörande biografi om Leffler utarbetad av Margareta Jersild, mellan 1987 och 1994. Dessa publikationer revolutionerade den ångermanländska folkmusikbilden med ett tillskott på flera hundratals bortglömda melodier.

I övrigt har Ångermanlands Spelmansförbund sysslat med det som brukligt hör ett spelmansförbund till: anordnat kurser, arrangerat spelmansstämmor och framförallt - spelat tillsammans och haft roligt. Det är en sedvänja med urgamla anor som fortsatt hålls levande.
